

Sygn. akt: III U 1707/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 marca 2014r.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSR del. do SO Monika Obrębska
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Małgorzata Laskowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 marca 2014r. w O.

sprawy z odwołania A. S.

przy udziale zainteresowanych B. S., M. S. i S. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania A. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P.

z dnia 24 września 2013r. **znak** (...)

orzeka:

- zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustala iż A. S. nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń w kwocie 54,81 zł;
- w pozostałym zakresie odwołanie oddala.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 24.09.2013r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zobowiązał A. S. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tytułem renty rodzinnej za okres od 01.04.2013r. do 31.10.2013r. w kwocie 1.962,11 zł. i odsetek za okres od 03.04.2013r. do 24.09.2013r. tj. do dnia wydania decyzji w kwocie 54,81zł.

A. S. wniosła odwołanie od powyższej decyzji. Podniosła, że pobierała rentę rodzinną podzieloną na cztery części. Przyznała, że córka B. przerwała naukę, jednak nie powiadomiła o tym ZUS z przeoczenia. Nadmienila, że jeżeli renta byłaby dzielona na trzy części, to jej wysokość byłaby taka sama, jak na cztery osoby. Stąd na jej konto nie wpłynęła żadna dodatkowa kwota, którą musiałaby zwrócić.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołania. Podniósł, że zaskarżona decyzja została wydana na podstawie art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. ZUS wskazał, że pomimo

braku uprawnień na rzecz B. S. wypłacana była renta rodzinna w okresie od 01.04.2013r. do 31.10.2013r., pomimo że uprawniona do renty przerwała naukę, a zatem w okresie tym nie spełniała ustawowych warunków niezbędnych do otrzymywania tego świadczenia.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych ustalił i zważył, co następuje:

Odwołanie okazało się zasadne, ale jedynie częściowo.

Spór w przedmiotowej sprawie sprowadzał się do rozstrzygnięcia czy istnieją podstawy do skutecznego żądania przez organ rentowy zwrotu pobranego przez odwołującą świadczenia w oparciu art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Zgodnie z tym przepisem osoba, która nienależnie pobrała świadczenie, jest obowiązana do jego zwrotu (art. 138 ust. 1). Obowiązek zwrotu obciąża osobę, która nienależnie pobrała świadczenia (a więc nie tylko emeryta czy rencistę). Uprawnienie do pobierania świadczenia może wynikać z posiadania prawa do tego świadczenia, ale również np. z upoważnienia wydanego przez osobę posiadającą prawo do świadczenia (art. 131 ust. 2) – tak jak ma to miejsce w omawianej sprawie.

Ustawodawca definiuje nienależne świadczenie w ustępie 2 powoływanego przepisu, stwierdzając, że jest to świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania a także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

W niniejszej sprawie poza sporem pozostawał fakt, że pomimo braku uprawnień, na rzecz B. S. była wypłacana renta rodzinna. Uprawniona do renty przerwała bowiem naukę, a zatem w okresie tym nie spełniała ustawowych warunków niezbędnych otrzymywania tego świadczenia. Poza sporem było też, że w okresie od 01.04.2013r. do 31.08.2013r. do renty rodzinnej uprawnione były cztery osoby, zatem w tym okresie renta podzielona była na 4 części tj. po 255,93 złotych dla każdego z uprawnionych, natomiast w okresie od 01.09.2013r. do 31.10.2013r. do renty rodzinnej były uprawnione 3 osoby, zatem renta od 01.09.2013r. renta podlegała podziałowi na 3 części, tj. po 341,23 złotych dla każdej z uprawnionych osób. W związku z powyższym B. S. w okresie od 01.04.2013r. do 1.10.2013r. nienależnie wypłacona była renta rodzinna w wysokości 1962,11 złotych (tj. 5,93 zł x 5 miesięcy i 341,23 zł x 2 miesiące). Sąd ZUS w decyzji z dnia 24.09.2013r. ustalił nadpłatę świadczenia za w/w okres w kwocie 1.962,11 złotych oraz odsetki za okres od 03.04.2013r. do 24.09.2013r. , tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 54,81 złotych.

Wobec niekwestionowanego stanu faktycznego, do rozważenia pozostało jedynie, czy ujawnienie pobrania przez jedną z osób uprawnionych do renty rodzinnej nienależnego świadczenia prowadzi „automatycznie” do ponownego podziału renty za ten sam okres pomiędzy pozostałych uprawnionych. W ocenie Sądu odpowiedź na tak postawione pytanie jest negatywna. Sąd w tym zakresie podziela pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18.08.2010r., w sprawie o sygn. akt III AUa 476/10, w który Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że zgodnie z art. 73 i 74 w związku z art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS zwrot nienależnie pobranej renty rodzinnej, przysługującej kilku osobom, powinien odpowiadać wysokości kwoty, o którą został bezpodstawnie uszczuplony Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, a nie jedynie wysokości różnicy pomiędzy kwotą renty rodzinnej przysługującej dwóm osobom a kwotą tej renty przysługującej jednej osobie. W uzasadnieniu cytowanego wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że osoba, która nienależnie pobierała nieprzysługujące jej równe części renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej (art. 74 ust. 2 w związku z art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach), bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału tego świadczenia na pozostałych uprawnionych, ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości i ponowny podział renty rodzinnej. Oznacza to, że zobowiązanie do zwrotu całości nienależnie pobranych części renty rodzinnej przez osobę, która utraciła prawo do tego świadczenia, nie prowadzi do ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej przysługującej pozostałym osobom uprawnionym do tego świadczenia za okresy, które przypadały

przed miesiącem ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania ponownego ustalenia wysokości lub podziału renty rodzinnej. W takim stanie rzeczy uprawnione do renty rodzinnej rodzeństwo B. S. może jedynie dochodzić od niej na zasadach ogólnych wyrównania szkody polegającej na niezyskaniu z winy sprawcy szkody renty rodzinnej do wysokości przysługującej im w myśl art. 73 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Biorąc pod uwagę wszystkie poniesione wyżej ustalenia faktyczne i rozważania prawne, brak było podstaw do uwzględnienia odwołania. A. S., jako osoba uprawniona do pobierania renty rodzinnej w imieniu córki B. S. (na podstawie upoważnienia k.92 a.r. - stosownie do treści art. 131 ust.2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), pobierała ją mimo utraty przez córkę prawa do renty i nie poinformowała organu rentowego o przerwaniu nauki przez córkę, mimo, że o obowiązku tym była pouczana w kolejnych decyzjach o przyznaniu renty rodzinnej (vide akta rentowe).

W ocenie Sądu Okręgowego odwołanie, które dotyczyło zaskarżonej decyzji w całości, jest zasadne tylko w części dotyczącej braku podstaw do zwrotu naliczonych do dnia wydania decyzji odsetek. W przekonaniu Sądu Okręgowego nieuprawnione jest stanowisko, że ubezpieczony spóźnia się ze zwrotem nienależnego świadczenia już w dacie jego pobrania. Wskazać bowiem należy, że skoro świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane, nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej, jako nienależne, podlegają zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. "Żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji i z tą chwilą następuje też wymagalność roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego. Organ rentowy będzie więc uprawniony do naliczania ustawowych odsetek dopiero wówczas gdy ubezpieczony nie zwróci nienależnie pobranego świadczenia niezwłocznie po otrzymaniu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia. Natomiast odsetki, o których mowa w art. 84 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie biegą przed wydaniem decyzji ustalającej obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Taki pogląd wyraził m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. I UK 210/09 (LEX nr 585713), w którym wyraził pogląd, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Natomiast określenie od kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych a nie w prawie cywilnym. SN stwierdził, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 66 ustawy „zasiłkowej” uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Sąd Najwyższy podniósł, że "zasady prawa cywilnego", których dotyczy odesłanie, odnoszą się jedynie do odsetek. Zasadą określoną w prawie cywilnym, odnoszącą się do odsetek jest możliwość ich żądania w razie opóźnienia się dłużnika ze spełnieniem świadczenia (art. 481 § 1 k.c.). Określenie terminu, od kiedy dłużnik - pobierający nienależne świadczenie z ubezpieczenia społecznego - opóźnia się z jego zwrotem nie jest objęte odesłaniem. Nie jest to materia "zasad prawa cywilnego" lecz prawa ubezpieczeń społecznych. "Zasady prawa cywilnego" regulujące opóźnienie dłużnika w spełnieniu świadczenia cywilnoprawnego są różnorodne, uzależnione od rodzaju świadczenia. Odesłanie do prawa cywilnego nie dotyczy terminów wymagalności świadczeń cywilnoprawnych ani - co się z tym wiąże - określenia, od kiedy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia. Są to zasady dotyczące odsetek tylko pośrednio. Odesłanie byłoby niejednoznaczne, gdyby rozumieć je tak szeroko, gdyż w prawie cywilnym opóźnienie dłużnika uregulowane jest w różnorodny sposób w zależności od tego, jakiego świadczenia dotyczy. Analogiczne poglądy zostały wyrażone już wcześniej m.in. w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2008 r. (I UK154/08, M.P. Pr. 2009 nr 4, poz. 208). Sąd Okręgowy podziela w pełni w/w poglądy, które aktualnie są już ugruntowane w orzecznictwie, dlatego zmienił

zaskarżoną decyzję w części dot. naliczenia odsetek za okres poprzedzający wydanie decyzji o zwrocie nienależnie pobranej renty rodzinnej.

Z tych względów Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 2 kpc zmienił zaskarżoną decyzję jedynie w ten sposób, że ustalił, iż A. S. nie jest zobowiązana do zapłaty odsetek od nienależnie pobranych świadczeń w kwocie 54,81zł. W pozostałym zakresie Sąd odwołanie oddalił w oparciu o art. 477¹⁴ § 1 kpc.